

Schweden. Rapp (1934) kennt 7 Funde aus Thüringen. In Württemberg war sie schon zur Zeit von Ad. Keller (1864) selten. Julius Müller (1912) konnte zu seinem Leidwesen nur die beiden schon genannten Feldkircher Stücke für Vorarlberg melden. In neuerer Zeit wird das Tier bei München nicht selten alljährlich von Linden geklopft, wie Herr Ihlen mir versichert.

Man sieht, die Art is weitverbreitet, aber überall selten. Als Standpflanze is algemeen die Zitterpappel (Aspe, Espe, *Populus tremula*) angegeben, aber auch Obstbäume und Linde (Kaltenbach) scheinen von der Larve bewohnt zu werden. Nach meinem Erlebnis und dem farbigen Kleid is *S. octopunctata* ein echtes Sonnentier und nicht, wie Everts, Col. Neerl. Bd. II angibt, ein Dämmerungstier.

Prof. Dr. F. RÜSCHKAMP,
Hochschule Sankt Georgen
Frankfurt/M.

MESPILUS GERMANICA L.

door

A. De Wever.

Verspreiding. Ze komt opvallend veel voor in 't Krijtdistrikt; 't meest langs de boschranden, ook wel op de heuvels, hoewel meestal als enkele verspreide struiken, zelden als groo-ter groep, zooals in 't bosch onder Heijenraad (Slenaken).

Ze werd in deze streken vroeger veel gekweekt zoowel in tuinen als in heggen, waarvan thans nog oude struiken zijn overgebleven o.a. bij Eperheide, Krapoel, Landsraad, Vijlen, enz.

Hier groeit ze in 't krijt zelf, maar ook in de diluviale laag op 't krijt.

Op 't subcarboon komt ze ook veel voor o.a. bij Camerig, Bommerig, Cottesen in de verweeringsleem van koollei.

In 't lössoed distrikt werd ze vroeger veel gekweekt in tuinen, niet als heg; ze verwilderde maar zelden. (Voerendaal, Heerlen, Schimmert).

In 't fluviatiel distrikt vroeger veel in tuinen gekweekt; zelden verwilderd of aangevoerd langs de Maas.

In 't subcentreupeesch distrikt werd ze ook vroeger maar zelden gekweekt en daardoor vindt men haar hier nog zeldzamer verwilderd (Schinveld, Heerlerheide, Jabeek, Bruns-um).

In M. Limburg (R. Geurts, Echt) vroeger veel gekweekt, thans alleen nog verwilderd in Maasheggen, niet meer in bosschen.

In N. Limb. (Janssen, Malden) thans weinig meer gekweekt, vroeger veel bij 't kasteel te Well. In de omgeving der Plasmolen bij Mook zóó sterk verwilderd, dat ze er nu ingeburgerd lijkt, soms in groote groepen.

In 't Geldersch wapen komt 'n mispel voor. Dit berust op de legende, waarin verhaald wordt, dat de draak, die 't Geldersch land onveilig maakte, onder 'n mispelstruik gedood werd.

Dr. Vuijck vatte haar in Nederland alleen als verwilderd op. Ook de oude botanisten, Dodonaeus, Hondius, Pelliterius, Munting, noemen ze alleen als kultuurplant en soms verwilderd.

In België vermelden haar oude plantkundigen (Dodonaeus, Lobelius, Clusius) in tuinen, langs wegen en bosschen.

In Prodr. de la Flore Belge III-1907 wordt ze voor de Jura-zône vrij veel genoemd, maar niet als indigene. In Ardennen en Kalkdistrikten vrij veel; in het leemdistrikt voor Brabant, maar niet in Namen, Luik, Limburg en Henegouwen, O. en W. Vlaanderen.

Voor 't Kempisch distrikt zeldzaam, o.a. bij Has-selt subspontaan in heggen, in de prov. Antwerpen zeer zeldzaam en alleen als geïsoleerde struiken — in O. Vlaanderen bij Gent. — Ze ontbreekt in 't maritieme- en komt maar op een plaats in 't pol-derdistrikt voor.

Ook Hauman en Balle (Catal. Pterid. et Phanerog. d. I. Fl. Belge 1934) rangschikken haar onder de ubikwisten en ontbreekt ze in 't maritieme distrikt.

In 't naburig Duitsch gebied komt ze in dezelfde distrikten en in dezelfde verhouding voor als in Z. Limb. Hier sluiten de groeiplaatsen bij Vaals, Lemiers onmiddellijk aan bij de Nederlandsche.

Höppner-Preuss (1926) geven de verspreiding als volgt: „Im Flachlande im Gebiet der Niers, Nette, Schalm und Erft an den Gräben welche die grössere Höfe umgeben, fast immer angepflanzt und von hieraus durch Vögel in die nahen Waldungen verschlefft; hier stellenweise seit langen völlig eingebürgert. In Westfalen nur selten verwildert“.

Volgens Ascherson en Graebner (Syn. VI. 2) is 't „Indigenat im ganzen Gebiet einigermassen zweifelhaft. Wahrscheinlich aus den sudlichen Mittelmeergebiete oder den Orient eingeführt.“

Ook Wein (Mitt. Deutsche Dendrol. Ges. 1932) neemt aan, dat ze in M. Deutschland alleen uit kultuur verwilderd is; ook de sterk gedoornde struiken aan den rand van 't Harzeberge, in tegenstelling met Thellung (Die Entstehung der Kulturpflanzen 1930), die in 't sterk gedoornde den wilden vorm der kultuurplanten in 't algemeen wil zien.

Linnaeus gaf misschien den naam *M. germanica*, omdat hij Z. Deutschland al tot Zuid-Europa rekende, evenzoo den naam *Iris germanica*, enz.

De meeste auteurs houden voor 't vaderland van de Mispel 't Oosten: Thraasië, Thessalië en de Pontus oostw. tot N. Perzië. Van hieruit zou ze omstreeks 700 v. Chr. naar Griekenland, Massilia en vandaar naar Frankrijk en Italië gekomen zijn. Bij de Romeinen moet ze pas na Cato's tijd bekend zijn geweest, omdat deze Romeinsche tuinbouwkundige haar nog niet vermeld. De Romeinen voerden ze in naar de veroverde gebieden N. Frankrijk, België, Deutschland en Nederland. Door de Angelsaksers werd ze tot Engeland verspreid. (O. Wein l.c.). Hiervoor beroept men zich op historische gegevens, n.l. op teekeningen van Mis-

pel in 't verwoeste Pompeji; op de oudste botanische aantekeningen, n.l. 't Capitulare de villis van Karel den Groote (812); op de inventarissen van oude kloostertuinen, te St. Gallen (820), waarin reeds Mispels voor de vrucht gekweekt werden.

Ook in de oudste Middeleeuwsche werken van St. Hildegarda van Bingen (1091—1179) en Albertus Magnus (1193—1250) wordt de Mispel alleen als kultuurplant, niet bij de wilde planten opgegeven.

Bewijzen zouden we alleen kunnen putten uit fossiele overblijfsels in bepaalde lagen.

* * *

De verwilderde struiken zijn hier 2—6 m hoog en relatief weinig gedoornd, ongeveer in gelijke mate als verwilderde Appel, Peer en Pruim. De voedzaamheid van den bodem heeft hierop weinig invloed.

De bladen kunnen aan denzelfden struik nog al sterk in lengte en breedte wisselen, vooral aan waterloten. Op sommige plaatsen kunnen ze in den herfst prachtig diep rood worden.

De vormen *aurei-* en *argentei variegata* Zabel zijn zeldzame sierheesters.

De bloemen zijn wit, met soms iets rose nagel en vaak fijn gekroesde bloembladranden. De vruchten zijn bij de verwilderde struiken meestal platpeervormig, soms iets langwerpiger; op voedzaam grond tot 3 cm breed op 2—3 cm lang; op schralen grond tot de helft kleiner.

Gekweekt worden vormen met platronde tot 6 cm breede vruchten; v. *macrocarpa* Koch; ook onder den naam Hollandsche reuzenmispel.

Uit sommige Nederlandsche kwekerijen ontving ik zure en zoete Mispel; hierin vind ik echter geen verschil.

De kernlooze Mispel, die reeds aan Mattioli (1565) bekend was, is door Duhamel Dumonceau (1765) *M. abortiva* genoemd, welke naam door Decandolle (1815) en ook door Kirchner behouden werd, terwijl C. Koch den naam *apyrena*, door Delauney er aan gegeven, den voorkeur geeft.

Ze is eerst uitvoerig beschreven door O. Kirchner in Jahresb. d. Ver. f. Nat.k. in Würtemb. LVI 1900. Daarna hebben vooral Italiaansche onderzoekers nauwkeurige studie ervan gemaakt, n.l. Longo en Baccarini in Bull. Bot. Soc. Ital. 1911 resp. 1912 en in Nuov. Giorn. Bot. Ital. 1912 resp. 1917.

Irma Pierpaoli (Rec. d. R. Acad. d. Lincei Vol. XXVII 1918 — waarvan ik alleen een Fransch resumé kon inzien), vond op denzelfden struik alle mogelijke overgangen van kernlooze tot normale steenkernbevattende vruchten, naar gelang de aanwezigheid van goed of slecht ontwikkelde geslachtsorganen.

Dit komt overeen met wat ik zag aan struiken die ik als „Kernlose Mispel” en „Neflier sans osselets Nottingham” uit buitenlandsche kwekerijen ontving. Slechts weinig vruchten waren zonder steenkernen; in de bloem waren hierbij de 5 stijlen door meeldraden vervangen. Sommige vruchten hadden wel steenkernen, maar minder en weeker.

* * *

De verwilderde, evenals de gekweekte Mispel is hier zeer éénvormig; evenwel vindt men vaak afwijkingen; vooral bij gekweekte.

Vermeerdering van 't aantal kroon- en kelkbladen, van meeldraden stijlen en vruchtbeginsels. Gevulde bloemen zijn echter nog niet bekend.

Vergroeiing van bloemen en vruchten is zeldzaam.

Bladvormige kelkslippen (reeds door Linnaeus in Amoen. Acad. vermeld): kroonbladvormige, gekleurde vruchtkelk; bladvormige organen op den vruchtbeker zijn niet zeldzaam; dit zijn misschien oorspronkelijk kelkbladen, die afgezaakt zijn.

Roodaangeloopte kelkbladen en zelfs rose kroonbladen zijn heel gewoon. De bloemen zitten meestal alleen; soms nog 1 of 2 kleinere naast de normale, waaruit zich ook soms kleiner of onvolkomen vruchten kunnen ontwikkelen. Ook kan vermeerdering der steenkernen en vergroeiing, analoog aan die der vruchtbeginsels, voorkomen.

* * *

Vroeger werd hier de Mispelstruik voor velerlei doel gekweekt.

Ofschoon ze in vollen bloei een prachtige sierheester is, wordt ze hiervoor in ons gewest maar zelden gekweekt. Men vindt er een mooie struik van te Ubagsberg bij den Kruithof.

Veel werd ze aangeplant voor de vruchten, die, als ze murw waren, versch of ook wel eens geconfijt gegeten werden.

Onrijpe vruchten zijn wrang door looizuur en worden wel eens aangewend in aftreksel voor mondontsteking en andere ziekten.

't Meest werd ze hier gekweekt om er stokken van te maken. De 3—5 jarige rechte loten werden op de gewenschte hoogte aan den struik omgebogen, om er een „kruk” aan te krijgen. Na 't afsnijden werden ze in kalk gelegd om de schil te kunnen verwijderen, daarna in paardenmest gebeitst voor 'n mooie bruine kleur; de zijloten sneed men zóó, dat knobbels overbleven en de kruk werd ook op allerlei wijze versierd — of wel in plaats van 'n kruk knoopte men een leeren riem door 't bovenende; het dikker onderende werd met lood of koper beslagen.

Zulke buitengewoon harde stokken waren vroeger wel noodig op de lange en gevaarlijke wegen naar markten of processies.

Meer nog dan als pelgrimstaf gebruikten echter onze voorvaders de mispelstok als vechtknots. Hier van dateert 't woord „stokvechters” en 't gezegde „hè geit mit de mispeltère oet”.

Als onderstam om er andere vruchtsoorten op te enten, werd Mispel hier nooit gebruikt.

Wel entte men soms Mispel op Meidoorn; in 't buitenland ook wel op Peer en Kweeper. — Hierover vindt men in oude tuinbouwkundige werken allerlei fabels.

Dat de onderstam invloed kan uitoefenen op de ent — hetgeen reeds door Plinius geschreven werd — is wel mogelijk; hij kan echter alleen andere morphologische kenmerken aan de ent meedeelen, in geen geval erfelijke eigenschappen.